

استفاده نکردن از نظر روان شناسان در پرونده های کودک آزاری

روند اثبات این جرم را در قوه قضائیه سخت کرده است

خاطر آسوده کودک آزارها!

فهیمة شهری

گزارش روز

از در که وارد می شود، ترس و بی اعتمادی را می توان در چشمانش دید. دستانش را محکم به هم می فشارد و لحظه ای از مادرش جدا نمی شود. مشاور که نزدیکش می رود، خودش را عقب تر می کشد و محکم به چادر مادر می چسبد. صدلی های رنگی و میزی که روی آن کاغذ های سفید نقاشی و لیوان های پر از مدام رنگی قرار دارد، توجهش را جلب می کند،

اما با هم حاضر نیست حتی در حد و قدم از مادرش فاصله بگیرد. چادر مادر را می کشد تا با او به آن سمت برود. مادر که غم زندگی، حوصله و رمقی برایش نگذاشته است، خودش را می تکاند و فرزندش را به سمت مشاور سوق می دهد. مشاور خم می شود و رمقی برایش نگذاشته است، خودش را می تکاند و فرزندش را به سمت خوبی، چند سالته ؟ می خوی با هم نقاشی بکشیم ؟ سمت رو به من می گی ؟ اما کودک فقط سکوت است و تماشا. پس از کمی این و رو آن و نگاه کردن، با حمایت مشاور پشت میز می نشیند و شروع به نقاشی کشیدن می کند. نقاشی اش یک پسر بچه کوچک بدون دست است و در کنارش مردی بزرگ و تنومند سایه انداخته که آن را به رنگ سیاه کشیده است. مشاور، مرد سیاه تنومند را فرد متجاوزی تعبیر می کند که بارها او را زار و اذیت کرده و بدون دست بودن پسرک نقاشی هم به این دلیل است که هنگام آزار دیدن امکان دفاع از خودش را نداشته است. دیگر نقاشی های روی میز هم چنین روایت های تلخی را در خود نهفته دارند. مرضیه که توسط یکی از بستگانش آزار دیده، اتاقی را کشیده است که در آن این فرد کنار همه اعضای خانواده حضور دارد. ولی صورت او را آن قدر خط خطی کرده است که چیزی از چهره اش دیده نمی شود. به تعبیر مشاور، او دوست دارد این فرد را از زندگی اش حذف کند. اما صدایش به جایی نمی رسد. استفاده زیاد از رنگ های تیره و مشکی، خطوط نامنظم، خط خطی های پیاپی، وجه مشترک بیشتر نقاشی های کودکان مراجعه کننده است. اینجا مرکز خیریه باز توانی کود کان آسیب دیده بی سرپرست و بدسرپرست است که با نام خیریه منتظران مهدی (ع) در بولوار فارغ التحصیلان فعالیت می کند.

اعتماد های نابجا

به تازگی خبر خاصی مبنی بر تجاوز به کودکان در رسانه های شهرمان منتشر شده است. اما رفت و آمدهای اینجا و پرونده های موجود در آن، حاکی از این است که کودکان خانواده های زیادی درگیر این موضوع هستند. خیلی از خانواده ها اشک ندامت می ریزند که چرا اعتماد نابجا کردند. چاره خاطرفتن به بازار و مهمانی و... فرزند عزیزتر از جانشان را راهی خانه همسایه و اقوام و... کردند و چرا بدون در نظر گرفتن ایمنی کودک او را به خرید و نانواپی و... فرستادند. آن ها حالا کمرگرفتار شده اند. تازه فهمیده اند که بیماران جنسی به راحتی قابل شناسایی نیستند و در کمین کودکان و خانواده های نا آگاه نشسته اند. اما چه سود از این حسرت ها و گریه زاری ها! علاج واقعه قبل از وقوع باید کرد.

شواهد حاکی از آن است که بسیاری از تجاوزها توسط آشنایان و حتی بستگان درجه یک انجام می شود و متأسفانه بسیاری از آن ها نا گفته باقی می مانند. کودکان به دلایل مختلفی از جمله ترس یا نا آگاهی، ابراز نمی کنند که چه بر سرشان آمده است. اگر هم کودک این موضوع را به عنوان مثال به یکی از والدینش بگوید، باز والد تحت تأثیر ترس ها، فشارهای اجتماعی و نا آگاهی از نحوه دریافت حمایت های قانونی، موضوع را نا گفته باقی می گذارد. این در حالی است که اگر این مسائل از همان ابتدا پیگیری شود، شانس بیشتری برای اثبات و پیگیری قضایی دارد، اما زمان که می گذرد، باز این رفتن آثار جرم از روی بدن کودک، امکان گرفتن تأییدیه های مجموعه دریافت حمایت های پزشکی قانونی وجود ندارد و مراحل اثبات جرم با دشواری های بیشتری همراه می شود.

از میان اندک خانواده هایی که ملاحظات را کنار

را بیشتر از همیشه نگران کرده است و احمد یازده ساله هم به شدت پر خاشگرمی می کند.

سوء استفاده مجرمان از خلأ های قانونی

زهرا خسروی که مدیرعامل مؤسسه خیریه حمایت از کودکان آسیب دیده بدسرپرست و بی سرپرست منتظران مهدی (ع) است و به دلیل داشتن مدرک وکالت، خودش کارهای قانونی بسیاری از کودکان آسیب دیده جنسی را دنبال می کند، در این باره می گوید: موارد زیادی پیش می آید که برای اثبات وقوع تجاوز با مشکل مواجه هستیم. بعضی آزارهای جنسی به شکلی انجام می شود که اثری بر بدن کودک به جانی گذارد و از طریق پزشکی قانونی قابل اثبات نیست. مواردی هم هست که از طریق پزشکی قانونی وقوع تجاوز به اثبات می رسد، اما برای اثبات اینکه تجاوز توسط چه کسی انجام شده است، با مشکل مواجه می شویم.

او ادامه می دهد: این جرم کوچکی نیست و قضات حق دارند تا وقتی به شواهد و مدارک کافی نرسیده اند، از رای دادن علیه مجرم خودداری کنند. اما از آن سو این مجرمان که در واقع بیمار هستند، وقتی ببینند جرمشان ثابت نشده است، کودکان متعدد دیگری را هم با همان روش های قبلی آزار می دهند. به عنوان مثال موردی داشتیم که خانمی پسر پنج ساله اش را در خانه همسایه گذاشته و خودش برای کاری بیرون رفته بود. پسر هجده ساله همسایه از فرصت سوء استفاده کرده و به کودک تجاوز کرده بود. وقتی مادر فهمید و طرح شکایت کرد، ایند امتجاوز با دست و پای لرزان و رنگ پریده در دادگاه ظاهر شد، اما وقتی دید نمی توانیم جرمش را به راحتی اثبات کنیم، در جلسات بعدی جسورانه با موافق رنگ شده می آمد و با خنده های تمسخرآمیز از دادگاه بیرون می رفت.

متجاوزان امروز، قربانیان دیروز

به گفته خسروی، متجاوزان بیمارانی هستند که به راحتی شناسایی نمی شوند و در جامعه، پایه پای سایر افراد حضور دارند. اگر هم به ضعف های قانونی پی ببرند، با سوء استفاده از آن، ممکن است به کودکان بسیاری تجاوز کنند. این وکیل دادگستری، دستگیری و مجازات شدن متجاوز را یکی از عوامل مهم در بازپایی آرامش کودک قربانی بیان می کند و توضیح می دهد: وقتی متجاوز بازداشت و مجازات نمی شود، هر قدر کارهای روان درمانی، روان شناختی، قصه و بازی درمانی و... انجام می دهیم، بی نتیجه است و مشکلات روحی کودک حتی شدیدتر از ابتدا بازمی گردد، چرا که چنین کودکی دائم استرس بازگشت دوباره متجاوز را دارد و گرفتار اختلال در خواب، تمرکز و یادگیری می شود. او دنیا را جای خطرناکی می بیند و قادر نیست به هیچ کس اعتماد کند. به نظر خسروی، این وضع روحی، کل آینده کودک را به هم می ریزد و او را گرفتار باورهای منفی می کند. از طرفی، وقتی ببیند مجرم مجازات نشده است، به این نتیجه می رسد که او هم می تواند به دیگری تجاوز کند، بدون اینکه کسی به همدیا مجازاتی برایش داشته باشد. به گفته این وکیل دادگستری، پژوهش های علمی ثابت کرده است که متجاوزان امروز، قربانیان دیروز هستند. در واقع اگر کسی در کودکی مورد تجاوز یا آزار جنسی قرار

گرفته و درمان نشده باشد، در بزرگ سالی خودش یک متجاوز می شود، بنابراین نباید به راحتی از کنار مجرمان یا بیماران جنسی گذشت و پرونده جرمشان را مختومه اعلام کرد.

آزمون های روان شناسی، ابزاری دقیق برای کمک به علم قاضی

او همچنین در تجربیاتش گاهی دیده است که بعضی افراد از سردشمنی یا با مقاصد دیگری، به فردی اتهام کودک آزاری زده اند. به عنوان مثال شاهد مادرانی بوده است که برای گرفتن حضانت، به دروغ تهمت کودک آزاری به پدر زده اند. در مقابل هم مواردی وجود دارد که مادرمی داند پدر یا یکی از بستگانش کودک آزاری کرده اند، اما به دلایل مختلف، آن را بیان نمی کند. برای همین معتقد است به این قانون باید

دقیق تر توجه کرد.

به نظر خسروی، برای اینکه چنین مشکلاتی پیش نیاید، می توان از روان شناسان کمک خواست تا از طریق تست های مربوط، فرد متجاوز و قربانی را شناسایی کنند. او توضیح می دهد: اکنون در ضرب و جرح، از نظر پزشکی قانونی، در تصادفات از نظر کارشناسان ترافیکی و در مسائل مالی از حسابداران استفاده می کنند تا میزان دیه یا خسارت را مشخص کنند. حتی برای طلاق، مشاوره را الزامی کرده اند. در واقع همه جرایم با نظر کارشناسان مربوط بررسی می شود و این کارشناسان در رأی قاضی تأثیر دارند، اما در تجاوز جنسی به کودکان، با وجود اهمیت

و افری که دارد، هنوز به این رویه قضایی نرسیده ایم که قضات از تجربیات روان شناسان استفاده کنند. او معدود مواردی را دیده است که برخی قاضیان وقت زیادی برای هر پرونده می گذارند و در این بین، موارد کودک آزاری را به روان شناسان ارجاع می دهند. به گفته خسروی، این قاضیان تا به علم لازم برای صدور رأی بررسند، از چنین ابزارهایی استفاده می کنند و نتایج خیلی خوبی هم به دست می آورند؛ بنابراین با اطمینان می توانیم بگوییم اگر استفاده از روان شناسان به یک رویه قضایی برای تشخیص و اثبات کودک آزاری تبدیل شود، جلوسوء استفاده کنندگان گرفته می شود و کودکان بی پناه هم به حقوقشان می رسند.

کودک آزارها در دام قانون

او می گوید: در پزشکی قانونی بهترین روان شناسان حضور دارند و می توان کمیسیون های تخصصی تشکیل داد تا در مواردی که اعلام کودک آزاری و تجاوز جنسی می شود، از طریق اطلاعاتی که آن ها با تست های مربوط به دست می آورند، به قاضی در رسیدن به نتیجه ای عادلانه تر و محکم تر کمک کرد. همچنین در این صورت، کودکان با دیدن دستگیری متجاوزان به آرامش می رسند و می توانیم اقدامات درمانی را با تأثیر بیشتری رویشان انجام دهیم.

خسروی به تغییرات جدیدی که در روال بررسی پرونده های کودک آزاری اعمال می شود، اشاره می کند و می گوید: به تازگی با حمایت دادگستری، به صورت نامحسوس اقداماتی برای شناسایی مجرم و اثبات اتهامش انجام می شود که قدم خیلی خوبی است. او از ما می خواهد جزئیات چگونگی انجام این اقدامات را ننویسیم تا به گوش متهمان و کودک آزارها نرسد و راحت تر به دام قانون بیفتند. البته او همچنان بر لزوم به کارگیری روان شناسان و مددکاران در رسیدگی به این پرونده ها تأکید می کند و امیدوار است که روزی این موضوع به یک رویه قضایی تبدیل شود.

به عقیده خسروی، باید مردم آگاه و مطالبه گر شوند تا چنین تغییراتی در دستگاه قضایی حاصل شود.

آگاه سازی والدین، بهترین راه پیشگیری از کودک آزاری

او برگزاری کارگاه های تربیت جنسی کودکان را کارهای مؤثر در درمان و پیشگیری از وقوع چنین مسائلی می داند و ابراز می کند: متأسفانه با وجود اینکه موارد متعددی از تجاوز جنسی به کودکان داریم، چنین کارگاه هایی خیلی به ندرت تشکیل می شود، ولی در همان معدود مواردی که برگزار شده است، نتایج خیلی خوبی را شاهد بوده ایم.

او به کارگاهی که سال گذشته با حضور ششصد مادر از حاشیه شهر برگزار شده است، اشاره می کند که در آن از شرکت کنندگان خواسته اند هر موردی از تجاوز را می دانند، بدون اینکه خودشان را معرفی کنند، فقط

فرد متجاوز و مکان حادثه را اعلام کنند. به گفته خسروی، بعد از طرح این موضوع، کلی جرم کودک آزاری کشف شده است که نشان می دهد چقدر این جرم پنهان مانده و با سکوت خانواده ها مواجه است. به عقیده این وکیل دادگستری، در گذشته هم کودک آزاری انجام می شده است، اما اکنون با آگاه سازی والدین، تعداد مواردی که اعلام می شود، هر سال افزایش پیدا می کند. او معتقد است هرچه این اطلاع رسانی ها را بیشتر کنیم، خانواده های بیشتری آگاه می شوند و خودشان مراقبت های لازم را انجام می دهند و بدین طریق در پیشگیری از وقوع این جرم موفق تر می شویم.

خسروی می گوید: باید آن قدر والدین را آگاه کنیم که خودشان پیشگیری های لازم را انجام دهند و امکان وقوع جرم کم شود، ولی به هر حال زمانی که جرمی صورت گرفت، باید سازوکار قضایی مان به صورتی باشد که مجرمان شناسایی و دستگیر شوند.

او از والدین خواست چنانچه موردی از کودک آزاری را می دانند، حتی اگر مایل نیستند اسمشان فاش شود، بدون ارائه هیچ مشخصاتی از خودشان، فرد متجاوز و محل وقوع جرم را از طریق شماره ۱۲۳ به اطلاع کارشناسان برسانند.

پژوهش های علمی ثابت کرده است که متجاوزان امروز، قربانیان دیروز هستند. در واقع اگر کسی در کودکی مورد تجاوز یا آزار جنسی قرار گرفته و درمان نشده باشد، در بزرگ سالی خودش یک متجاوز می شود.

خانواده مطلع می شود و طرح شکایت می کند، راه اثبات وقوع جرم و گرفتن تأییدیه پزشکی قانونی سخت می شود. بنابراین باید ابتدا بر آگاه سازی خانواده ها و کودکان متمرکز شویم تا علاوه بر پیشگیری، خانواده بدانند در صورت وقوع جرم، باید هرچه سریع تر مراحل قانونی را طی کنند. او یادآوری می شود: روش های جدید اثبات ادعا از جمله ارزیابی اظهارات کودک توسط متخصص روان شناس و روان پزشک، اکنون کمتر مورد توجه قرار می گیرد و معتقدم باید در این زمینه کارهای بیشتری انجام شود.

به وظایف خود عمل کنند، اقدامی علیه کودک انجام نمی شود، ولی اکنون از این بخش غفلت شده و همه نگاه ها به سمت مجازات است. معاون دادستان مشهد با تأکید بر اینکه در حوزه کودک آزاری هیچ دستگاهی به اندازه سیستم قضایی اعمال وظیفه نمی کند، می افزاید: اولین مسئله درباره این جرم، مدتی است که از وقوع جرم می گذرد، به عبارتی دیگر، گاهی جرم اتفاق می افتد و کودک حتی نمی داند اقدامی که با او شده، عملی خصمانه است و بدین صورت خانواده هم اطلاعی از وقوع جرم پیدا نمی کنند، وقتی بعد از گذشت زمان،

توضیح دهد.

او می گوید: یکی از مصادیق کودک آزاری، کودک آزاری جنسی است که جنبه عمومی دارد و علاوه بر آن می تواند همراه با وقوع جرم جدی یا تعزیری دیگری باشد. به گفته عابدین زاده، جرایم جنسی علیه کودکان در قانون حمایت اطفال و نوجوانان مصادیق زیادی دارد که در قوانین سابق جرم انگاری نشده بود. اما در قانون جدید به آن توجه شده است.

او ادامه می دهد: در قانون جدید همه افرادی که به نوعی متوجه آسیب کودک شوند، تکلیف مداخله حمایتی دارند و باید موضوع را به مراجع قانونی یا سامانه ۱۲۳ اعلام کنند.

به گفته او، موضوع توجه به آسیب های روحی کودکان و نیز مطالبه خسارت های ناشی از آسیب های روحی کودکان که در قانون به آن اشاره شده

روش های جدید اثبات ادعا از جمله ارزیابی اظهارات کودک توسط متخصص روان شناس و روان پزشک، اکنون کمتر مورد توجه قرار می گیرد و معتقدم باید در این زمینه کارهای بیشتری انجام شود.

شهری ادر سال های گذشته، دادگستری مشهد به همراهی برخی دستگاه ها و مؤسسات

دیگر، اقدامات مفید و مؤثری برای حمایت از کودکان آسیب دیده انجام داده است. یکی از این اقدامات، افتتاح مؤسسه شوق زندگی است که حمایت های قضایی و اجتماعی را از کودکان آسیب دیده و خانواده هایشان انجام می دهد. تأثیرات این مجموعه در همین سال های ابتدایی تأسیس آن قدر مثبت و مفید بوده که قرار است در همه استان ها ایجاد شود. یکی از اقدامات مهم این مجموعه، حمایت تأییدیه های پزشکی قانونی وجود ندارد و مراحل اثبات جرم با دشواری های بیشتری همراه می شود.

سراغ این مقام مسئول می رویم تا درباره این جرم

گفت و گو